

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inzerate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 4. maja 1894.

Politiški oddelek.

Slovenske pridobitve pod sedanjo vlado.

Sedanja vlada je precej podobna Auerspergovi slabega spomina. Kakor pod Auerspergom, tudi sedaj zmatra vlada pospeševanje nemštva za svojo glavno nalogo. Krivico bi pa vendar delali Auerspergovi vladi, ko bi trdili, da ni nikjer nič storila za Slovane. Pod Auerspergom se je vpeljalo slovansko uradovanje v Dalmaciji. Pravosodni minister Glaser je še posebej odločno v tem oziru postopal, vse drugače odločno nego pozneje Pražak. Dotično naredbo je bil razglasil državni zakonik, da je postala občno znana in da je dobila nekako veljavo zakona, da je sodniki niso mogli tako prezirati, kot so Waser in nekateri drugi sodniki naredbe Pražakove. Le iz Dalmacije se pa slovansko uradovanje dalje širiti ni hotelo.

Kdo se bode morda vprašal, kaj je vzrok temu, ko je vendar ravno tako na Kranjskem zagotovljena narodna enakopravnost, kakor v Dalmaciji. Nekaj je pač tudi Auerspergova vlada tudi zaradi tega bila manj prijazna Slovanom, ker so jej nasprotovali vsi slovanski poslanci. Glavni vzrok pa njenemu postopanju to ni bilo. Višje smo omenili, da je zmatrala tedanja vlada za svoj glavni namen pospeševanje nemštva. Baš zaradi tega tudi vlada ni hotela ničesa ukreniti v prid Slovanom v onih deželah, kjer bi to bilo v kvar germanizaciji. V Dalmaciji pa na germanizacijo ni bilo dosti misliti, zato je pa vlada ondu poskusila s slovanskim uradovanjem. Na Italijanih pa tedanji vladi ni bilo dosti ležeče, ker je tudi dobro vedela, kako je ž njih avstrijskim patrijotizmom, da se preveč italijanski živelj ne sme podpirati, ker bi to bilo v kvar avstrijskim državnim koristim.

Na Primorskem so razmere precej podobne dalmatinskim. Slovanski živelj je tudi tukaj steber vsega avstrijstva, dočim Italijani z enim očesom vedno škilijo v Italijo. Mislil bi bil kdo, da bi bila morala Auerspergova vlada tudi tukaj na vso moč podpirati slovanski živelj.

Toda kaj tacega pa ni bilo. Vse pritožbe Slovanov na Primorskem bile so bob ob steno. To drugačno postopanje vlade na Primorskem se da le s tem tolmačiti, da je vlada zmatrala podpiranje slovanstva na Primorskem za kvar na nemškem interesom.

Staro teženje Nemcev je, da bi razširili svoje gospodarstvo do Jadranskega morja in to teženje je vedno podpirala liberalna vlada. Vedela je, da Italijani niso jedro primorskega prebivalstva, da se le bolj umetno vzdržujejo, da torej nemškemu teženju niso tako nevarni. Drugače je pa s Slovani. To so jedro prebivalstva in če se okrepe, postanejo trden jez ne le proti iredentičnim težnjam, temveč tudi nemškemu teženju na jug. Le predbro je liberalna vlada vedela, da bi okrepčanje slovanstva na Primorskem bilo vplivalo tudi na Kranjsko, Koroško in Štajarsko. Tega pa seveda niso morali dopustiti nemški liberalni gospodje. To so dežele, ki so se tedaj zmatrale v kulturnem oziru za nemške, ki se pa tudi faktično morajo, kakor hitro je moč, ponemčiti. Posebno je pa vladi tudi ugajal boj mej Slovinci in Italijani na Primorskem, češ, ta borba slabi oboje in tem lažje bode deželo pridobiti za nemštvo, čim bolj se oslabiti ta dva življa. Vlada je vzdrževala nemške srednje šole na Primorskem, kjer je le mogla, pošiljala je tja nemške uradnike. Vse to se je godilo le zaradi tega, da pripravi deželo za nemštvo. Ker pa na Primorskem ni v narodu nobenih tal za nemško prebivalstvo, onih ponemčenih mest, kakor drugod na Slovenskem, za to je pa ves ta trud moral ostati brez uspeha. Nemške srednje šole na Primorskem niso imele tega uspeha, nego se je pričakoval. Taaffejeva vlada se je glede Primorske držala tudi blizu take politike, kakor prejšnja nemškoliberalna.

Po mnogih neuspehih so se vladni krogi menda le prepričali, da z nemštvom na Primorskem le ne gre in da zlasti nemštvo ne more izpodriniti iredentovstva. Sedanja vlada je menda prišla do prepričanja, da je treba vsekako začeti podpirati slovanski živelj. Seveda nemška vlada se le težko kaj tacega loti. Ko bi šlo le za Primorsko, bi si mislili gospodje, bodi že v božjem imenu,

ali okrepčanje slovanstva na Primorskem bode vplivalo na druge slovenske pokrajine, zaradi tega bode tudi počasi vlada kaj storila za Slovane ob Jadranskem morji. Čitatelji naši se spominjajo, da smo mi izrekli ob začetku koalicije svojo misel, da se bode Slovincem pač kaj dalo na Primorskem in to kaže, da se potrdi.

Najprej se je nekaj ukrenilo, kar bode v korist le primorskim Hrvatom. Najvišje sodišče se je odločilo, da bode izdajalo hrvaške odloke o stvareh, ki so se obravnavale v nižjih inštancah v hrvaščini. To je sicer utemeljeno v pravilniku najvišjega sodišča in bi zatorej rekli, da to prav za prav ni nobena pridobitev. Slovani si pa moramo v Avstriji itak boriti le za pravice, ki so nam že v zakonih zagotovljene, ne pa za kaj, kar bi se nam še le z novim zakonom dovoliti moralo. Zaradi tega tu to radi zmatramo za nekako pridobitev. Vsekako je pa ta naredba jako karakteristična za sedanjo vlado. Velja jedino za hrvaščino. Zakaj pa ne za slovenščino? Ko bi veljala za slovenščino, bi veljala tudi za druge slovenske pokrajine in tega pa vlada ne mara, ker neče kratiti kako nemških predprav. Jedino na Primorsko naj ostanejo omejene pridobitve Slovencev pod koalicijsko vlado.

Nadsodišče v Trstu je pa začelo izdajati za svoj okoliš tudi slovenske odloke, če se je stvar pri nižjem sodišču slovenski obravnavala, avskultantom se je pa naročilo, da se morajo učiti slovenščine. Zanašamo se, da se bode zlasti na poslednje strogo gledalo. Mi nikakor ne mislimo, da bi se to bilo storilo le na videz. Sedanja vlada je obljubila odkritosrčnost in nadejamo se, da se bode tega tudi držala. Prepričani hočemo biti, da se bode gledalo, da se vsaj na Primorskem dobi slovenščine več uradniški naraščaj.

Da bi kaj takega ukrenilo nadsodišče v Gradci, ni slišati, dasi bi bilo ravno tako potrebno in opravičeno, kakor je v Trstu. Tukaj pa pridejo v poštev nemške koristi in zatorej se višji krogi ne morejo odločiti, da bi nam Slovincem kaj dovolili. Nekaterim gospodom je jako ljubo, da ni slovenščine več uradnikov, ker se potem lažje izgovarjajo, da ni moč uvesti slovenskega uradovanja.

Slovenskih uradnikov bi pač najlažje dobili tudi za Primorsko, ako bi se uvelo slovensko predavanje za nekatere justične predmete na vseučilišči v Gradci. Posl. gosp. Ferjančič je to stvar sprožil tudi letos v državnem zboru, ali ni dobil od vlade nobenega povoljnega odgovora. Pravosodni minister se je v odseku nekaj izgovarjal, da to ni njegova stvar, Madejski je pa molčal. Da bi to predavanje vpeljali, manjka dobre volje, ker bi to tudi koristilo štajarskim in koroškim Slovincem, ne pa le primorskim. Tako sodimo, da se bodo tudi bodoče slovenske pridobitve pod Windischgrätzovo vlado omejevale le na Primorsko.

Sicer pa radi priznavamo, da tudi take pridobitve niso brez vse cene. Utrjenje slovanskega življa na Primorskem bode tudi vplivalo na druge slovenske pokrajine. Zaradi tega bomo hvaležni možem, ki za pri-

morske Slovence kaj izposlujejo, naj že sede v koaliciji ali zunaj nje. Ob enem je pa nam obračati tudi vso pozornost na druge pokrajine slovenske. Skrbeti je, da se vladni krogi prepričajo, da tudi po drugih slovenskih pokrajinah ni več tal za germanizacijo. Ko se vladni krogi prepričajo, da z germanizacijo tudi na Koroškem in Štajarskem ne gre, pa bodo stvar popustili. Če bode vzlic nemškim šolam se na Koroškem krepila in širila slovenska narodna zavest, pa se bode vlada odločila tudi narediti konec tem šolam, ki ne dosegaajo svojega namena. Zato pa Slovenci ne smemo obupati, temveč moramo vse sile napeti, da vlado in Nemce prepričamo, da je ves trud zastonj, da bi nas ponemčili. Ko jedenkrat prodere to prepričanje, pa bodo obilnejše potem pridobitve naših državnoborskih zastopnikov. Največ je torej odvisno od nas samih. Tukaj tudi velja pregovor: Pomagaj si sam, pa ti bode pomagal Bog!

Politični pregled.

Državni zbor nadaljuje razpravo o budgetu. Zadnje dni je razpravljajal pred vsem budget učnega ministerstva. Razprava je semtertja bila jako zanimiva, pa tudi nevarna za koalicijo. Benediktinski opat Treuenfels je bil izrazil željo, da bi se v šoli gledalo na verskonravno odgojo, kar je mogoče po sedanjih šolskih zakonih. Učni minister je to stvar tako razumel, da je opat priznal, da sedanje šole so dovolj verskonravne, in je izrekel svoje zadovoljstvo, da se od konservativne strani priznava sedanji šoli, da je dobra. Ko so še nekateri liberalni listi Treuenfelsev govor tako tolmačili, kakor minister in iz tega sklepali, da je boj za versko šolo odveč, je bil pri konservativcih ogenj v strehi. Naglašali so, da se s tem še ne morejo odreči verski šoli, da so zaradi tega, če so vstopili v koalicijo se še niso odrekli svojim prejšnjim načelom, in se to tudi od njih zahtevati ne more. Treuenfels je popravljal, da s tem ni hotel reči, da je nova šola dobra, temveč je le željo izrekel, da se tudi pri obstoječih razmerah gleda na moralno vzgojo. Ko je poročevalec o ljudskih šolah Pininski malo namignil na versko šolo in pa razmere v Šleziji, bil je zopet ogenj v strehi. Levičarji so očitali Poljakom, da rušijo koalicijo. Krik je bil tak da bi bil mislil, koalicija se mora razdreti. Stvar se je pa kmalu poravnala in gospodje so zopet najboljši prijatelji mej seboj. Verska šola je lepo pozabljena, k večjemu na kakem volilnem shodu bode še kdo govoril o njej — Govorili so slovenski poslanci dr. Gregorčič, Nabergoj, dr. Gregorec in Robič. Posebno je dr. Gregorec se letos moško potegnil za koroške Slovence. Lahki so tudi letos zahtevali italijansko vseučilišče v Trstu, ali nič posebno z veseljem zbor ni njih zahtev pozdravil. Sploh pa moramo reči, da se razprave vrše še precej mirno.

Šlezija. — Poljaki so mislili za Poljake v Šleziji zahtevati jedno gimnazijo v Tešenu in pa poljske ljudske šole za poljski del Šlezije. To je pa bilo vzbudilo v liberalnih krogih veliko nevoljo. Šleziški nemški poslanci so imeli posvetovanje in sklenili, da se z vsemi silami upro, ko bi se kaj takega poskušalo. Poljaki so videč, da se Nemci ustavljajo, vso stvar popustiti, da se koalicija ne razdere. Pokazalo se je zopet, da so Nemci gospodarji položaju.

Koalicija. — Poslanec Ebenhoch, kateri je še marsikako besedo zastavil za koalicijo in pri tem že večkrat pokazal svojo veliko nevednost v političnih in socialnih razmerah je te dni pred svojimi volilci na nekem shodu zopet opravičeval koalicijo. Za argumente je pa bil v precejšnji zadregi.